פתח דבר

ערום יצרים המבין ואת לבו יתן להבין לשון מליצת הספר ללמד ולספר את פשוטו בשיטתו ומלתו כאשר יתכן על מכונו בלשונו כי אחר[1] אשר אגר החכמה מכל בני קדם כתב ספרו ותיקן שירו לפני דברו. וחכמתו משובחת ומופלאה בנוהג בעולם בבתולה הומה ומתאוננת על אוהבה שפירש ממנה והלך למרחקים. והיא מזכרת אותו באהבתה אותה אהבת עולם ומשורדת ואומרת אהבה עזה כזאת הראה לי בעודו[2] עמדי ומדברת ומספרת לחברותיה ונערותיה כך וכך אמר לי דודי וכך השיבותיו

[1] בכה"י: אמר וכן העיר יעלל'נעק.

[2] בכה"י: בעירו וכן העיר יעלל'נעק.

פרק א

א:א שיר השירים: שיר משובח שבכל השירים כמו הוא אלקי אלקים ואדוני האדונים, אלוה גדול ונורא שבכל אלהות ואדון הגדול על כל האדונים.

א:א אשר לשלמה: שלמה המלך יסדו ברוח הקודש כי ראה שעתידין ישראל להתאונן בגלותן על הק' שנתרחק מהם כחתן אשר נפרד מאהובתו והתחיל לשורר את שירו במקום כנסת ישראל שהיא ככלה לפניו.

א:א אשר לשלמה: כמו תפלה למשה, תהלה לדוד.

א:ב ישקני: מי יתן והלואי שיבוא דודי וישקני נשיקות פיהו על פי ברוב ידידותו כימי עולם כי טובים וערבים ומתוקים עלי דברי חבתו יותר מכל משקין ומתוקה.

א:ב פיהו... דודיך[3]: פעמים שמשוררת הכלה כאילו היא מדברת עם אוהבה, ופעמים שמספרת לריעותיה על שאינו אצלה.

א:ב מיין: מכל משקה המתוקה קרוי יין. ודמיון זה על התורה שנאמרה לישראל פה אל פה.

[3]בדפוס "פיהו" מחוברת ל"ומתוקה." והתיקון לפי דעתו של גייגר, ספר פרשנותא, ע' 34. ומוכיח גייגר שעיקר הפירוש הוא שמבדר רשב"ם שלפעמים היא מדברת כאילו אהובה עמה ולפעמים אחרות היא מדברת על שאינו אצלה.

א:ג לריח שמניך טובים: למען שמניך הטובים של אפרסמון אשר נדף ריחם למרחק בקצוי הארץ וחורקו מכלי אל כלי קרוי שמך שמן. דוגמא טוב שם משמן טוב, ועל אשר נדף נעימת[4] אהובך.

דמיון על הנפלאות אשר הפליא הק' לכנסת ישראל במצרים. ועל כן נודע[5] שמי וגבורותו בעמים כמו שנאמר וישמע יתרו[6] כהן מדין וגו', ונאמר ברחב הזונה כי שמענו את אשר הוביש ד' וגו', וכן שמעו עמים ירגזון וגו'.

[4]בדפוס: נערות.

[5]מכאן עד "שחורה אני ונאה" כתב היד דהה.

[6]המלה יתרו חסר בדפוס ובכה"י.

אז: משכני: נשוך אותי אליך ונרוצה אחריך אני וכנסיא שלי כאז בשנות עולמים אשר הביאני המלך ידידי אל חדריו, ותאשר נרוץ אחריך נגילה ונשמחה בך ונזכירה דודיך ודברי אהבתך יותר ממשתה היין ומתוקה כי אהוביך כל בני עלום באהבת מישור.

דמיון לכנסת ישראל המתאוננת ומתחננת לפני הק' להוציאה מגולה אשר הוציא אותה מגלות מצרים והביא אותה חדריו לעשות לו משכן לעבוד לו עבודת תמיד לפניו.

אז: שחורה אני ונאוה: אתנה ריעותי הבתולות בנות ירושלים[7] אל תבזוני ותכלימוני בשחרותי שתאמרנה בשביל שאני שחורה נתרחק ידידי ממני, שאם הייתי שחורה בפרצוף פני כאהלי קדר נאוה והגונה אני בגוף וקומה כידיעות שלמה המלך ההגונות וראויות לשלכות.

דמיון לכנסת ישראל שאומות מכלימים אותה על חטאותיה ופשעיה אשר פשעה. והיא משיבתם אם רשעתי אללי לי ונודדתי בתוך גלותי על כך ואעפ"כ נאוה אני ובת מלכים. ויש לי זכות אבות ובאחרית הימים ישיבני הק' לקדמותי להוציאני לרויה מתוך כור הברזל[8] מן הגלות.

[7] בכה"י: ימשל, ובדוס ישמעאל אבל התיקון לא מסתבר. לדעתי צ"ל ירושלים. אולי היה כתוב ירושל.

[8] ב-פוס: כור ברזל.

א:ה בנות ירושלים: אלו האומות כמו שנאמר ונתתי אותן[9] לך לבנות,[10] כמו[11] בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה וגו'. לשון כפרים.

א:ח אהלי קדר: שחורים הם לפי שבני קדר יושבים[12] במדבר ויושבים באהלים ולא בבתים.

א:ו אל תראוני: עוד היא מדברת לחברותיה הבתולות ואומרת להן אל תראוני לזלזל בי כי לא שחורה אני ממעי אמי והנני עתה קדורנית ושחרחורת משזיפת חום השמש ועמל ויגיעה אשר הקרוני והגיעו עלי מיום שנפרד אהובי וידידי ממני שהרי אחי בני אמי חרה אפם בי וזולזלתי בעיניהם מפני דודי אשר נתרחק וישימוני נוטרה לשמור כרמים לחום השמש. ואני לא רציתי ולא יכולתי לשמוד והכריחוני[13] על כורחי לשמרו לחום היום ועל כן נעשיתי שחרחורת ומן שחרות מעוט כזה אוכל להתלבן מהרה כשיחזור ידידי אלי.

[9] בדפוס: אותם.

[10] בדפוס: לבנותיכם.

[11] חסר המלה "כמו" בכה"י.

[12] בכה"י: מיושבים.

[13] בכה"י: והכריחוני.

א:ו שחרחורת: אין בה שחרות כל כך כמו משחורה כעיניין[14] של לבן[15] אדמדם שאין בו אדמדומית כל כך כי אם מעורבת עם הלובן.

א:ו שזיפה: לשון הכמה כמו ולא שזפתו[16] עין איה.

א:ו שמש: לשון נקבה כמו אם זרחה השמש. ועל כן כתב ששזפתני.

א:ז כרמי: כמשמעו. דמיון זה על האומות המבזים כנסת זה בגלות זה, והיא משיבתם אל הבזוני מחמת אשר העבדתם בי עבודת עבד. שהרי פתאום ישוב אוהבי אלי ולא יעזבני אלקי ישעי.

[14] בדפוס: בענין.

[15] בדפוס: חסר המלה "לבן".

[16] בכה"י: שזפתה.

אז הגידה לי: עתה היא מדברת עם אוהבה ומספרת כך אמרתי לו וכך השיבני אם לא תדעי לך הגידה לי, עכשיו היא מדברת ומדמה[17] את עצמה לעדר צאן ואומרת לו אוהבי אשר אהבה וחיבבה נפשי אותך הגידה לי באיזה מקום תרעה אותי ובאיזה מקום תרביצני בצהרים כחום היום ואכלה שם, אשר למה אהיה צאן גולה ומטולטלת[18] למלמל ולילך אצל עדרי צאן חביריך הרועים שאין תשקותי ללכת כי אם למקום שתרעה[19].

דמיון לכנסת ישראל המתפללת ואומרת לפני הק' הודיעני חוקיך ומצותיך לידבק ביראתך, ומדוע אהיה מטולטלת[20] וגולה בין האומות ללכת לעבוד את הגוים האלה.

אז כעומיה: לשון מטולטלת כמו הנה יי[21] מטלטלך טלטלה[22] גבר :עטך עטה.

---

[17] בכה"י: מדמת.

[18] בכה"י: מטלטלת.

[19] בכה"י: שתרצה [?].

[20] בכה"י: מטלטלת.

[21] בדפוס: ד'.

[22] בכה"י: טלטל.

אז אם לא תדעי לך: יפתי אשר בנשים איזה דרך הלכו אבי, והסתכלי בדריכות פסיעות רגלי הצאן ורעי[23] שם עם גדיותיך עם אותן עדרים אצל משכנות הרועים.

דמיון שהק' משיב לכנסת ישראל לכי בדרכי אבותיך הרועים הנביאים אשר נבאו עליך ותנצלו מעול גלותך.

אז בעקבי: עמו ועקבותיך לא נודעו.

---

[23] בכה"י: הצאן ירעב ורעי.

א:ם לסוסתי: עכשיו הוא משבח אותה ואומר[24] לה לעת קביצת סוסיו אשר היתה ברכבי פרעה דימיתיך ויחדתיך שהיית רעייתי[25] ואהובתי שנתתי לך כל קשוטי עדיי סוסי המלך העשוים של זהב וכסף ומרגליות, ושם נאוו לחייך וצוארך בשורות וחרוזות וענקים של זהב ומרגליות ושם עשינו לך אני וכנסיא שלי שורות ורבידים של זהב עם נקודות וציורי כסף.

דמיון לביות מצרים אשר לקחה כנסת ישראל על הים עם האבנים שובות ומרגליות וזהב ועשתה ענקים של זהב לצוארה וחומין מלאים[26] מרגליות נקובות לתלות על צוארה.

א:י בתורים: ענין סדר הוא. וכן תורי זהב נעשה. שכן דרך בנות מלכים לתלות על צואריהן[27] שורות וענקים של מרגליות וזהב.

[24] בכה"י ובדפוס: ואמר.

[25] בדפוס: רעיתי.

[26] בכה"י: מליאים.

[27] בדפוס: צואריהם.

א:ם לסוסתי: ואין יור יתירה כמו רבתי עם, היושבי בשמים.

א:ם דמיתיך: לשון דמיון.

א:י"ב עד שהמלך: בעוד שהמלך אוהבי במסיבו בהסיבת[28] אכילות המשתה בושם נרד אשר לי עזב את ריחו ועל כן הדין עליו שעזבני יחידה יושבת בדד.

ודמיון לכנסת ישראל המצדיקת עליה את הדין על שיעבודה ועל עון העגל אשר פשעה בו.

א:י"ב נתן: עזב כמו ולא נתן סיחון.

[28] בדפוס: בהסיבות.

א:י"ג צרור המור דודי לי: עכשיו שניהם שוכבים על מיטתם[29] ומדברים יחד דברי ריצוי ופייוסי[30] שבח זה לזה מתוק וערב דודי לי שהוא שוכב ולן עמי[31] ומניח ראשו בין שתי שדיי כצרור של[32] מור ובשמים שריחו טוב ומבוסם עלי וכאשכול בושם של כופר חביב ונעים לי דודי שאותו אשכול גדל בכרמים של עין גדי ומשובח הוא.

א:י"ד הכופר[33] : בוסם כמו כפרים עם נרדים.

א:י"ד בכרמי: אילן שהוא גדל[34] כן קורא הכתוב כרם. כמו מגדיש ועד קה[35] ועד כרם זית.

א:י"ד עין גדי: שם מקום הוא[36] חצצון תמר המתורגם עין גדי.

---

[29] בדפוס: מטתם.

[30] בכה"י: ופייוסי ופייוסו.

[31] בכה"י "עמי" כתובה פעמים.

[32] בכה"י: כל.

[33] בכה"י ובדפוס: כופר.

[34] בדפוס: גודל.

[35] בדפוס: קמה.

[36] בכה"י: "הוא" כתובה פעמים.

א:ט"ו הנך יפה רעיתי: והוא משיב לה הן את יפה רעייתי[37] ועינייך[38] יונים של אהבה כעיני יונים.

---

[37] בדפוס: רעיתי.

[38] בדפוס: ועיניך.

א:ט"ז הנך יפה דודי: והיא משיבתו הנך יפה וגם נעים.

א:ט"ז אף ערשנו רעננה: והגונה וקורות של בתינו שאנו שוכבים בתוכם בנויים ועשויים מארזים משובחים, וגם רחיטנו מן הברותים ואני מבושמת[39] ונודפת ריח טוב כחבצלת הגדילה[40] בבקעת מישור וכשושנת העמקים ועל כן יש לך להרחיב דעתך עלי כאישה נאה ודודה נאה וכלים נעים ולשרות עמי[41] וכי בכל אלה זכיתה.

א:ט"ז רעננה: ענין רך וטוב הוא.

א:ט"ז ערש: לשון נקיבה הוא ולכך כתב[42] רעננה כמו שנאמר והנה ערשו ערש ברזל[43] וגו' תשע אמות ארכה.

א:י"ז רחיטנו: פתרונו לפי עינינו[44] אחד מבניני הבית הוא.

א:י"ז ברותים: ממיני ברושים.

---

[39] בכה"י: מבוסמת.

[40] בדפוס: הגדלה.

[41] בכה"י: עמה.

[42] בדפוס: כתיב.

[43] בדפוס: גדול.

[44] בדפוס: עינינו.

פרק ב

ב:א חבצלת: נצה הנותנת ריח ושושנת העמקים כפל מלה.

ב:ב וכשושנה בין החוחים: והוא משיב ואומר לה כשושנה שהיא הגונה בין החוחים כך רעייתי[45] נאוה ויפה בין הבתולות יותר מכולן.

---

[45] בדפוס: רעיתי.

ב:ג כתפוח בעצי היער: והיא משיבתו כעץ תפוח שהוא טוב וריחו נודף בין אילני סרק[46] כן דודי נאה ויפה בין הבחורים יותר מכולם, ועל כן אמרתי לישב בצלו אצלו ופריו מתוק לחיכי. כך נופל הלשון זה על זה, הוא קורא אותה שושנה לשון נקיבה והיא קוראה אותו[47] תפוח לשון זכר.

ב:ב חוחים: לשון קימשונים.
דמיון להק' וכנסת ישראל שנתחבבו זה על זה במתן תורה והשרה הק' את שכינתו בתוך המשכן בין שני הכרובים באהבתו את ישראל אהבת עולם כחיבת[48] זכר ונקבה וכנסת ישראל בנתה לו את המשכן ממבחר[49] מיני ארזים הם עצי שטים למען ישכב[50] הק' בתוכו להשרות שם שכינתו, ושם נתרצו ונתפייסו יחד כאילו[51] שניהם נחבקים ונדבקים על מיטה[52] אחת באהבת נעורים.

46בכה"י: סקק [?].

47בכה"י: אותה.

48בדפוס: כחבת.

49בכה"י: ממובחר.

50בכה"י: ישכבון.

51בדפוס: כאלו.

52בדפוס: מטה.

ב:ד הביאני אל בית היין: עכשיו מכפרת לריעותיה הביאני דודי אל בית משתה היין והכניסני לחופת ולהקת[53] אסיפת ריעיו אשר הניח עמו לשמחת חופתו היו לי לאהבה כי אהבתים.
דמיון לכנסת ישראל המתאוננת בתוך גלותה ומזכרת מתן תורה אשר הפליא לה הק' את אהבתו עמה והביא עמו חיילותיו וגדודיו[54].

ב:ה סמכוני באשישות: כך היא מתאוננת אל חברותיה הבתולות להסכיק לה דברים הצריכין לה בחולי אהבתה ואומרת סמכוני באשישות לסמוך ולסעוד[55] את לבי ורפדו את מרפד[56] מיטתי בתפוחים אולי אוכל לסעוד את לבי מן הפירות שהרי.

ב:ה חולת אהבה אני: מאהבת דודי ואוהבי ובאיזה מידה נתנהג

53בכה"י: לחקת.

54בדפוס: אשר הפליא לה הק' אהבתו עמו חיילהיו וגדודיו.

55בדפוס: לסעוד ולסמוך.

56בכה"י: מרפיד.

באהבה עמי שהרי כשהיינו שוכבים אני והוא על מיטתינו[57] היה דודי פושט ומניח יד שמאלו מתחת לראשי, וביד ימינו מחבקני בי למשוך בי וגופי ואליו, ועל אהבה כזאת נחליתי חולת אהבה.

דמיון לכנסת ישראל המצטערת בגלות על שנתרחק הק' מאצלה ומתאוננת לאומות להקל מעליה את שיעבודה כי די[58] לה בצרותיה שנתרחק הק' ממנה.

ב:ה אשישות: עינייך[59] גביעים של יין המה וכן פתר מנחם.

[57] בדפוס: מטתינו.

[58] בדפוס: די.

[59] בדפוס: מניך.

ב:ז השבעתי אתכם: חברותיה משיבות לה לנחמה אל תחשבי[60] ואל תרגי את לבה עליו כי לא ישוב עוד, והדבקי והתחבכי לאחד מאוהבינו, והיא משיבתן השבעתי אתכם חברותי[61] הבתולות בנות ירושלים שאהיה[62] הפקר בצבאות או כאיילות השדה עם תעירו ותסירו אהבת דודי בעוד כל זמן שתרצה האהבה להיות בי.

דמיון לאומות העולם האומרים לכנסת ישראל הניחי אהבת הק' והדבקי ביראתנו להיות כי לא ישוב הק' לרחם ולחמול עליך כבתחילה, וכנסת ישראל מקללתן ומשביעתן אם יוסיפו לדבר אליה עוד בכך.

[60] בכה"י ובדפוס: תחשובי.

[61] בדפוס: חברותי.

[62] בכה"י: שתהיו, ובדפוס: שאהי.

ב:ז צבאות: לשון צבי.

ב:ז או באיילות: כופל מלתו בצבאות בהפקר צבאות, או בהפקר איילות השדה.

ב:ז אם תעירו ואם תעוררו: כופל מלתו.

ב:ח קול דודי הנה זה בא: בא אלי במרוצה ונחיצה מדלג ומקפץ על ההרים והגבעות כאילו[63] הוא רץ בבקעה ובמישור.
דמיון לאשר נגלה הק' בגלות מצרים להוציא כנסת ישראל מבינותם.

[63] בדפוס: כאלו.

ב:ט דומה דודי לצבי: ואיל[64] בקלות רגליו אשר מיהר לירד בבית אבי להוציאני משם, וכאשר בא שם עמד מחוץ לבית אבי והשגיח והציץ והביט בי בחולונות וחרכי הבית להסתכל בי ולא יכול לראות בי כל כך ונתבייש ליכנס[65] בתוך הבית לדבר בי ולראותי מפני בית אבי.

[64] בכה"י: ואייל.

[65] בדפוס: לכנס.

ב:י ענה דודי: והשמיע קולו אלי ללכת אליו ולברוח עמו שהרי עברו ימי החורף והגשמים, והנצנים הפרחים נראו בארץ באילנות ועת זמיר קיטוף הכרמים הגיע, וקול התורים והצפורים נשמע בארצנו מפני ימות הקיץ אשר הגיעו ועצי התאנה הנצו פגים והגפנים הוציאו סמדר ונתנו ריח, ועל כן אני אומר לך לקום ולברוח עמי כעיניין[66] של אוהב המחכה עד ימות הקיץ כדי שתלך אהובתו עמו[67] כאשר הגיעו ימי ניסן שהתפוחים באילנות וכל בריות באהבה חוזר אליה למען תלך עמו.

דמיון להק' אשר יקפץ קץ גלות מצרים[68] והחיש ישועה ופדות לכנסת ישראל בחודש[69] ניסן שהוא תכלית החורף ותחלת הקיץ זמן פריחת אילנות וקול המיית[70] הצפורים ההומים ומשוררים לבקרים ועצי התאנה חנטו[71] פגים והגפנים הוציאו סמדר ונדף ריח כי הוא חודש אהוב וחמוד ומתוק לכל בשר.

[66] בדפוס: כענין.

[67] בכה"י: מ"כאשר" עד "דמיון" כתוב בשוליים.

[68] בדפוס: מצרה.

[69] בדפוס: בחדש.

[70] בדפוס: המית.

[71] בדפוס: חנטה.

ב:יד יונתי בהגוי הסלע: עתה מדבר האוהב לאהובתו מחוץ לבית אביו על שאמרנו למעלה שהוא מסתכל ומשגיח דרך נקבים וחלונות, ועל כן הוא אמר לה יונתי ואהובתי הצפונה וטמונה בכבודה בת מלך השוכנת פנימה, הראיני את מראיך, השמיעיני את קולך לשורר שיר באהבתך למען אשמע מאחרי קורות הבית שהרי קולך ערב ומראך נאוה. והיא הלכה וברחה אליו ועשתה רצון אוהבה והלכו[74] לטייל שניהם בפרדס להתחבב שם באהבתם זה את זה.

דמיון להק' אשר פקד וזכר כנסת ישראל להעלותה מעוני מצרים.

ב:י"ד בהגוי: לשון נקיקי הסלעים.

ב:י"ד המדרגה: כמו ונפלו המדרגות, עניין מעלות הם.

[74] בכה"י: הלכה, והתיקון "הלכו" בשוליים.

ב:ז ענת דודי: לשון הומיית[72] קול כמו וענו חלוים.

ב:ט מציץ מן החרכים: כפל מלה צל משגיח החרכים, הם הלונות כמו בעד החלון מתרגם מן חרכא.

ב:ט עת הזמיר: לשון קימוף הוא כמו ענבי נזיריך לא תבצור[73], תזמור כמו ניצניה, ופתרונו לפי ענינו.

ב:י"א הסתיו: לשון חורף הוא.

ב:י"ג סמדר: ענין פרח ונצה הוא.

[72] בדפוס: הומית.

[73] בדפוס: חסר המלה "תבצור." וברור הדבר שכוונתו של המחבר הוא לצטט ויקרא כ"ה: ד- "וכרמך לא תזמר."

ב:ט אחזו לנו שועלים: עכשיו היא מספרת ואומרת כשהיינו שם אני ואוהבי בתוך הפרדס שם. ראינו שועלים קטנים מחבלים כרמים שהוציאו סמדר, כי אז הם נוחות ורבות להתחבל, ובאו בני ביתינו והרגום ולקחום. בראותינו את כל זאת שמחנו בטיילינו ובאהבתינו, ובחר דודי בי ואני בחרתי בו שהרי הוא המטייל הרועה סוסיו בשושנים. ואמרתי לו קודם שיהא נפוח ריח חמימות היום וקודם שינוסו הצללים עד חצי היום שהחמה[75] זורחת ועומדת בראש כל אדם.

ב:י"ז חוב דמה לך דודי לצבי: או לאייל שהם קלים לרוץ וחוזר[76] דרך הרים וגבעות כאשר באתה כמו שאמר למעלה מדלג על ההרים. דמיון על המצריים שטבעו בים על אשר חבלו כנסת ישראל ועל כן נתהבב הק' אליה והשרה שכינתו בתוכה עד שהטאת במעשה העגל וחזר הק' מעליה בדרך אשר בא בו.

[75] בכה"י: שחמה.

[76] בדפוס: וחוזרים.

ב:מ"ו אחזו: לשון פעלו כמו מדוע אחרו פעמי מרכבותיו.

ב:מ"ו וכרמינו סמדר: מוסב על והגפנים סמדר.

ב:י"ז עד שיפוח היום: לשון ניפוח כמו ויפח באפיו.

ב:י"ז עד: בעוד כמו עד שהמלך במסיבו.

ב:י"ז הרי בתר: שם מקום הר הוא ויש לפרש שהוא לשון פלוג וחילוק כמו ויבתר אותם.

פרק ג

ג:א על משכבי: כאשר יתרחק ידידי מעלי ושכבתי על משכבי[77] בלילה נתחרטתי על עוני ותאבתי לו, קמתי ובקשתיהו ולא מצאתיהו שהלכתי לסבב בעיר ובשוקים וברחובות ולא מצאתיו. ומצאוני שומרי העיר ושאלתי להם האם[78] ראו את אהובי אשר אהבה נפשי אותו, והם השיבו לי באותו מקום ובאותו דרך עבר ושם תמצאהו כי ראינוהו עובר דרך עלינו, ולזמן מועט אשר עברתי ופרשתי מהם משומרי העיר הלכתי עד שמצאתי את ידידי אחזתי בו בכח ולא נתתי לו רפיון ועיכוב לפרוש מעלי[79] עד שהבאתיו אל בית אמי בתיך החדרים, ושם נתחבבנו באהבת נעורים אני והוא.

---

[77] בדפוס: משכבו.

[78] בכה"י: אם.

[79] בכה"י: מאליו.

דמיון על שהייתה[80] כנסת ישראל נזופה לפני הק' על מעשי העגל והמרגלים עד מלחמת סיחון ועוג ומלחמת[81] יהושע שהיה[82] בעזרתה ונצחונה ולא היתה תקומה לאויביה[83] מפניה.[84]

ג:ה השבעתי אתכם: כך היא משיבה לריעותיה[85] הבתולות כאשר ביארתי[86] למעלה.

דמיון על הגלות הזה שביקשו האומות להסיר יראת הק' מלבה לעבוד אלהיהם.

---

[80] בדפוס: שהי'.

[81] בדפוס: ומלחמ'.

[82] בדפוס: שהי'.

[83] בדפוס: לאויבי'.

[84] בדפוס: מפני'.

[85] בדפוס: לריעותי'.

[86] בדפוס: בארתי.

וכן דרך הילוך שיר זה שהיא משוררת ומתאוננת בכולן באהבת דודה ולאחר קצת ספירת דברי אהבתה עם ריעותיה שאמרה באהבה זאת אהבני[87] דודי ובאהבה זו הראיתי לו, והן גוערות ומשיבות לה תשירי אהבתו מלבך כי מאס בך ולא ישוב עוד עליך, והידבקי[88] באהובים שלנו. והיא משבעת אותן[89] שלא תוסיפו לדבר עוד עליה בכך כי לא תשכח אהבתו[90] עד עולם. וכן מוכיח שהיא מספרת הכל את דבריה ואת דברי האוהב, ענה דודי ואמר לי ולא כתב ענתה דודי ואמרה אלי, וכן אני ישינה[91] ולבי ער קול דודי, וכן השבעות שהיא משבעת לחברותיה הבתולות. ועוד היום דרך המשוררים לשורר שיר שהוא מספר מעשה אהבה על שניהם בשירי אהבה במנהג העולם.

---

[87] בכה"י: אהבתני.

[88] בדפוס: והדבקי.

[89] בכה"י: אותם.

[90] בכה"י: אהבתי.

[91] בדפוס: ישנה.

ג:ו מי זאת: עכשיו הוא משבח בשבח אהובתו ואומר לריעיו הביטו וראו הן היתה כזאת ומי זאת שהיא עולה והולכת אחרי באהבתה אותי שהיא עולה וממהרת לבוא עמי כתימרות[92] עשן העולה למעלה והיא מקוטרת ומבוסמת[93] מוד ולבונה ובשמים מכל הבשמים שמוכרים הרוכלים שריחם[94] מתוק וטוב וערב לכל. עניין[95] הבתולה הבורחת עם אוהבה בארץ לא זרועה דרך המדבר באהבתה אותו כנפשה ונפשו קשורה בה.

דמיון לכנסת ישראל אשר הלכה אחר הק' דרך המדבר בארץ ציה וצלמות אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, והיתה מקטרת לפניו קטרת תמיד לפני הק' להעלות תמרות עשן לגדוף ריח מקוטרת קיטור הארץ כעין מוגמר שהיו נהוגים בו הקדמונים.

[92] בדפוס: כתמרות.

[93] בדפוס: ומבושמת.

[94] בכה"י: שריחה.

[95] בדפוס: עניין.

ג:ו אבקת: פ' דקת ושחקי מרקחת כי לא יותן על גחלי מחתה כי אם הדק דק כעפר על כן כינהו אבקת.

ג:ו רוכל: סוחר ומוכר בשמים המחזיר מעיר לעיר וממדינה למדינה.

ג:ז הנה מטתו: היא מספרת ואומרת אל הבתולות בשבח אהובה הנה תפארת גדולת ידידי בכך שהוא שוכב על מיטתו כמיטתו[96] של שלמה המלך וגיבוריו מלומדי מלחמתו כל אחד חגור חרבו על יריכו והרמחות[97] אחוזות בידיהם לשומרו בלילה בדרך מלכים הנשמרים על מטותיהם[98] כאשר הם ישינים כעניין[99] שאמר דוד לאבנר ולמה לא שמרת אל אדניך המלך ואומר לא טוב הדבר אשר עשית חי יי כי בני מות אתם אשר לא שמרתם על אדוניכם. ומה הוא שבח בניין[100] היכל מיטתו של אהובי.

[96] בכה"י ובדפוס: כמיטת.

[97] בכה"י: והעדכות [?], והתיקון לפי דעתו של יצלינעק.

[98] בדפוס: מיטותיהם.

[99] בדפוס: כעניין.

[100] בדפוס: בנין.

ג:ט אפריון: היכל עשה לו המובחר מעצי הלבנון כאפריון של שלמה המלך ועמודי ערש מיטתו נשה של כסף ורפידת שיבוק יופי המיטה עשה של זהב, ומרכב פריסת המיטה שהוא שוכב עליה של ארגמן וחדר המטה רצוף אהבה בתוכו מבנות שרי ירושלים היושבות סביב מיטתו.

ג:יא צאינה וראינה: בתולותי[101] ונערותי[102] בנות ציון בידידי שהוא משובח כשלמה המלך אשר נהעטר בעטרה שעשתה ועטרה[103] לו אמו בת שבע ביום חתונתו ושמחתו, הן הוא צהות המלה. וכל עיניין[104] דבר מלכות זה היה בשלמה המלך שהיו גיבורי מיטתו[105] ואפירונו[106] של כסף ורפידתו של זהב ומרכבו ארגמן כעניין[107] שנאמר מיטות זהב וכסף על רצפת בהם וגו' להבדיל בין הקודש ובין החול. ושלמה המלך אשר[108] יסד שיר זה לא מצא מלך אפילו אחד במלכי האדמה מפואר ומושל בכל כיפה וגדול בדבר המלכות יותר ממנו, ועל כן דימה דבריו של זה במלכותו וכינה שבחו בספירתה של אהובתו.

דמיון להק' אשר השרה וצמצם שכינתו במשכן בין הכרובים כמער

---

101 בדפוס: בתולותי.

102 בדפוס: ונערותי.

103 בכה"י: ומטרה.

104 בדפוס: ענין.

105 בדפוס: מטתו.

106 בדפוס: אפריונו.

107 בדפוס: כענין.

108 המלה "אשר" אינה בכה"י, והתיקון לפי דעתו של יצלינעק.

אש[109] ולויות[110] באהבתו את ישראל לעולם ועל כן כנסת ישראל כשהיא זוכרת את כל אלה אומרת אל האומות צאינה וראינה אם נתחבבה[111] לפניו אומה אחת כמוני[112] ועל כן יש לי להתאונן באהבתו כי נתרחק ממני.

109 בכה"י: איש.

110 בדפוס: ליות.

111 בכה"י: נתחבבנה. והתיקון לפי דעתו של יעלינעק.

112 בכה"י: כמונו.

ג:י רפידתו: עיניין[113] תיקון ויצע[114] הוא כמו בחשך רפדתי יצועי.

ג:י רצוף: עיניין[115] חישוק ומצע כמו רצפת בהט ושש וגו'.

113 בדפוס: עניו.

114 בדפוס: ויצוע.

115 בדפוס: עניו.

פרק ד

ד:א הנך יפה רעייתי[116]: עכשיו הוא מספר בשבח ויופי אהובתו, הנך יפה רעייתי[117] אשר עיניך כיונים נכונים והגונים כעיני יונים ושער שלך[118] אשר בפני עילופיך ועיטופיך שחור והגון כשיער[119] עדרי עזים שרובן יש להן שיער[120] שחור, ונראה שיער[121] שלחן נאה והגון וצחות כאשר נראו מהר הגלעד[122] ויורדות למטה מן ההר, והעומד בתחתית ההר רואה את כולן צחוחות וכשר הדבר בעיניו.

ד:ב שניך[123]: לבינות וברות כעדר רחלים חצובות ומנויות שעלו מלובנות וצחוחות מן הרחצה שכל השיניים מתאומות ומכוונות ודקות זו מעל זו שאין בהם שיכול ופגימה.

[116] בדפוס: רעיתי.

[117] בדפוס: רעיתי.

[118] בכה"י: שליך.

[119] בדפוס: שער.

[120] בדפוס: שער.

[121] בדפוס: שער.

[122] בדפוס: גלעד.

[123] בדפוס: שניך.

ד:ג שפתותיך: הדבוקות ומצומצמות זו אצל זו דומות כאילו[124] חוט צבוע בין שתיהן, האדמומית הבשר אשר בהן ודיבורך נאה והגון, ודקת פרצופך אשר בפני עילופך ועיטופך אדומה ומצוחצחת ועגולה כחצי רימון.

ד:ד כמגדל דוד: שהוא גבוה ותלול וזקוף ובנוי לתלפיות שהמגינים ושלטי הגיבורים[125] תלויים[126] עליו ובתוכו ליופי, כך צוארך זקוף ונאה עינים[127].

ד:ה שני שדייך: נכונים והגונים ומכוונים כשני עפרים תאומים קטנים בני צביה הרועים בין השושנים.

ד:ו עד[128]: שהרוח נופח קודם חום השמש בחצי היום וקודם[129] נסו[130] הצללים.

[124] בדפוס: כאלו.

[125] בדפוס: גבורים.

[126] בכה"י: תלוייה.

[127] בדפוס: חסר המלה "עינים."

[128] בכה"י: ובעוד, ואפשר שהוא גירסת המחבר.

[129] בדפוס: חסר המלה "וקודם."

[130] בכה"י: ונסו.

ד:ז אלך לי אל הר המור: ותבואי עמי בתוך הפרדס ונטייל ונתחבבנו[131] יחד בכל האילנית.

דמיון על יופי מלאכת המקדש ושרתה שכינה בו ועל בניין[132] היכל שלמה ומגדל דוד שכל העמים כפופים ומשועבדים ופונים שם, ועל שני פרנסיהם רועי ישראל מלך וכהן גדול המגינים על כנסת ישראל אשר יוציאום ואשר יביאום.

ד:א הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים וגו': פסוק זה כפול[133] בראשיתו להחזיק ולהאמת דברו כמו עורי עורי דבורה, עורי עורי דברי שיר, כי הנה אויביך יי[134] כי הנה אויביך יאבדו.

---

131 בכה"י: ונתחבבה, והתיקון לפי דעתו של יעלינעק.

132 בדפוס: בנין.

133 בדפוס: כפל.

134 בדפוס: ה'.

ד:א מבעד: בפני כמו בעד כל רחם, הלא אתה שכת[135] בעדו.

ד:א לצמתך: עניין[136] עלף[137] ומעטה היא. והממשילים[138] לשון[139] לצמתך שבתו עולת שבת בשבתו, חגה חדשה ושבתה, שהתי"ו של שבת היא שורש ועכשיו לשון צומת לא יתכן לשונם שאם כן כדבריהם התי"ו נשרשת בתוכה והיה לנקד[140] ולהדגיש[141] לצמתך כמו עולת שבת בשבתו חגה חדשה ושבתה, שהתי"ו של שבת היא שרש. ועכשיו תי"ו של לצמתך נרפית להודיע שאינה שורש[142] ובאה במקום הי"א[143] כמו ערוה[144] ערותה, שפחה שפחתה, אמה אמתה, גבירה גבירתה, וכן מלאה מלאתך.

---

135 בכה"י ובדפוס: סכת.

136 בדפוס: ענין.

137 בדפוס: עילוף.

138 בכה"י: והממשים. וכן העיר ותיקן יעלינעק לפי המקבילות שברש"י.

139 בדפוס: חסר המלה "לשון." ואולי צ"ל והממשלים לשון לצמתך ללשון שבתו וכו'.

140 בכה"י: לינקד.

141 בדפוס: להדגש.

142 בדפוס: שרש.

143 בכה"י: ה"י.

144 בכה"י: ערום.

צדקה צדקתך, ריקה רקתך, צמה צמתך, ואת אשר נדגשו התוי"ן[145] הללו שיאמר מן מרכבה מרכבתך, מחשבה מחשבתך, מלאכה מלאכתך, הסובל בני דוגמתם מפני החטף אשר לפניהן הן נדגשות ואין הדגש[146] חשוב.

[145] בדפוס: התווי"ן.

[146] בדפוס: הדגיש.

ואשר הלב נוקף על אשר מן אחות[147] יאמר אחותו, אחותך, אחותי, אחותינו, שהיה להדגיש תוי"ן[148] מפני שהן באות מיסוד תי"ו של אחות, והמבין יבין כי תי"ו של אחות אינו שורש, דיעו בצידו שיאמר אח לזכר ואחות לנקבה לשון אחוה. ואחרי אשר אני רואה אח לזכר שומע אני תי"ו של אחות אינה שורש. ועוד שבלשון רבים יאמר אחיותיהם שבאה יו"ד אחר הי"ת ונראה שבאה יו"ד במקום הי"א[149] והיה לו לומר בלשון נקבה[150] אחה ולזכר אח, כי בכמה מקומות תבוא יו"ד במקום הי"א[151] כמו מן חזה חזיון, בזה בזיון, צבה צביון, הרה הריון, ואם לחשוב[152] לומר על הטאתו שהוא מן חטאת ומדוע לא ננקד חטאתו תי"ו בדגש לפי שהתי"ו שורש, תשובתו בצידו שאינו מן חטאת כי אם חטאה שנאמר נושא עון ופשע וחטאה. ועל כן תי"ו של הטאתו נרפית.

[147] בדפוס: האחות.

[148] בדפוס: תווי"ן.

[149] בכה"י: ה"י.

[150] בדפוס: נקיבה.

[151] בכה"י: הי"א.

[152] בכה"י: לחשוך.

ד:א שערך כעדר העזים: אין לך שיער[153] הגון ונאה באשה כשיער[154] שחור כשיער[155] עזים[156] שרובן שחורות, כעיניין[157] שנאמר למטה שחורות כערב. וכן דרך נשים שמשימות[158] מן השיער[159] שלהן סביב עיניהן אצל מעטה הצעיף ליופי.

ד:א שגלשו מהר גלעד: בארץ גלעד מצויין עזים ושיער[160] שלהן נאה מאד והולכות לרעות על ההרים כמנהגן[161] וביריתן מן ההר נראות כולן עומדים בתחתיתו של ההר[162] והדבר נאה להם להסתכל.

---

153 בדפוס: שער.

154 בדפוס: כשער.

155 בדפוס: כשער.

156 בדפוס: עיזים.

157 בדפוס: כעניין.

158 בכה"י: שמשימותהון.

159 בדפוס: השער.

160 בדפוס: ושער.

161 בכה"י: מנהגן.

162 בדפוס: הר.

א:ד שגלשו: כמו שנראה במחברת מנחם, והוא הרגום של גבה[163].

---

163 בכה"י ובדפוס: הר"ג של ע"ח. תיקנתי לפי ההערה של גייגר, דאה ספר מרשנדהא ע' 34.

ד:ב שינייך[164]: דבר זה נאה ונכון לאשה, שיניה לבנות ודקות ומכוונות זה אצל זה בלא פגימה ושבירה.

ד:ב מן הרחצה: רוב רחלים לבנות הן וכשהן רוחצות במים צמרן צח ולבן.

ד:ב הקצובות: רחילים השובות שקצוב ומנוי[165] חשבון שלהן מחמת חשיבותן.

ד:ג כחום השני שפתותייך[166]: שפתים כשהן דבוקות נראה סדק שביניהן כמין חוט צבוע כצבע אדום ליופי.

ד:ג ומדברך נאוה: מדבר שם דבר הוא כמו מספר, מגדל, מכתב, מקדש. מדבר לשון דיבור.[167]

---

[164] בדפוס: שניך.

[165] בכה"י: מזנוי.

[166] בדפוס: שפתותייך.

[167] בדפוס: דבור.

ד:ג כפלח הרימון: כחצי רימון שהוא משופע ואדום מבחוץ כן רימוני פרצופה משופעים אדומים צחים וברורים.

ד:ג רקתך: בלשון תלמוד קרויים רומני דאפי[168].

ד:ד בנוי[169] לתלפיות: עשוי ובנוי כבנין מפואר וכל אומנין בנאים מתלמדים ממנו. ותוי"ן של תלפיות כתי"ו של תרמיות, תבנית הבניות, תלפית תלפיות, והוא מגזרת מלפנו מבהמות[170] ארץ. ויש לפרש תלפיות שיני המגדל והוא נוי ויופי למגדלים.

---

[168] בכה"י: לשון תלמוד קרויים דאפי. בדפוס: לשון תלמוד. תיקנתי לפי המקבילות שברש"י: "ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי."

[169] בכה"י: הסר המלה בנוי.

[170] בדפוס: מבהמת.

ד:ד אלף המגן: מגינים התלויים במגדל נוי הם לה.

ד:ד כל שלטי: כלי מלחמה הם נדתקים ליתן בהם חיצים כמו הברו החיצים מלאו השלטים, שלטיהם תלו על החומות.

ד:ה תאומי צביה: מנהג של צביה ללדת תאומים והולכים מותאמים יחד ומכוונים לרעות אנה ואנה בילדות קטנותם ונאה להסתכל בהם, ועוד עתה סיפר יופי אהובתו מלמעלה למטה, שערה, ועיניה, ושיניה, ושפתותיה, ודבוריה, ופרצופה, וצוארה, וקומתה, ושדיה בהיותם מתחבבים זה עם זה בתוך הפרדס על אשר סיפרה היא שבחו בסמוך הנה מטתו. וקודם שיגיע השמש לחצי היום אמר לאהובתו אלך לי אל הר המור מפני החורב ואת תלכי ותבאי עמי ונטייל שם.

ד:ו המור: שם בושם הוא כמו מור ואהלות ששם הם גדילים.

ד:ו אל גבעת הלבונה: כפל מלה.

ד:ז כולך יפה רעייתי: עכשיו הוא מספר יופייה שאין בה מום ומדבר עמה.

ד:ח אתי מלבנון: תבאי ותטיילי עמי ותביטי ותסתכלי[171] אנה ואנה מראש ההרים ונתחבבה יחד.

ד:ט ליבבתיני[172]: בהבטה שלך[173] לאהבה אותי בשאת מבטת בעין[174] ומראה את עצמה כאילו אינה מבטת, ואת מתחבבת בעיני בשביל ענק אחד אשר לצוארך יותר מאשה אחרת ענוקה בענק כפול.

---

[171] בדפוס: ותסכלי.

[172] בדפוס: לבבתני.

[173] בכה"י: שליך.

[174] בכה"י: מעני.

ד"י מה יפו דודייך[175]: יותר מכל מיני משקה מתוקה ומה נעים לי ריח שמנייך[176] מכל ריח בשמים.

ד:י"א נופת: צופים מנופת שפתותיך.

ד:י וריח שמלותיך[177]: ובגדיך טוב וערב עלי מעצי הלבונה. דמיון לכנסת ישראל שהיתה בשלוה שבית המקדש קיים קודם שיעבודה עם זר[?][178] והיתה אהובה ונעימה למקום.

ד:ח אמנה: שם הר כמו שניר וחרמון.

ד:ח מהרדי נמרים: אותן חיות רעות מקום גידולן על אותן הרים.

175בדפוס: דודיך.

176בדפוס: שמניך.

177בדפוס: שלמותיך.

178בכה"י: "ע"ז". ואינה בדפוס. אולי צ"ל על זה.

ד:ח אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי: כתוב זה כפול כמו הנך יפה רעייתי הנך יפה[179], נשאו נהרות יי נשאו[180], כי הנה אויביך יי[181] כי הנה אויביך, וכן ליבבתיני[182] אחותי כלה ליבבתיני.[183]

ד:ט באחד ענק: שאין הענק כי אם בחוץ ויש לך אשה שהענק כפול לצואדה מבית ומחוץ.

179בדפוס: חסר "רעייתי הנך יפה."

180בדפוס: חסר "יי נשאו."

181בדפוס: ד'.

182בדפוס: לבבתני.

183בדפוס: לבבתני.

ד:י מה טובו: כפל מלה על מה יעו כמו ובניך הטובים, ותדא אותו כי טוב הוא.

ד:י"א נופת: כמו מתוקים מדבש ונופת צופים.

ד:י"א כריח לבנון: אילן המצוין לבונה וריחו נודף.

ד:י"ב גן נעול: עכשיו הוא מספר בשבח אחותו ואומר את אחותי כלה הנך יקרה ושמורה לשמור עצמך מאחרים בפרדס שהוא נעול ומשומר מכל, וכמעיין מקור מים חיים שהוא חתום ונעול בתוך הפרדס להשקות ממנו האילנות, ובית השלחין שלך[184] טוב וראויה לך ירטוב כפרדס של אחרים שהוא טוב עד מאד שגדילין בו רימונים ופרי מגדים כפרים עם נרדים עם כל ראשי בשמים, ומעינין גנים באר מים חיים בתוכו שנוטפים מימיו ונוזלים מתוך עצי לבונה שבתוך הפרדס. כי מביניהם יוצא מקור המעיין ועל כן המים מרוקחים וריחן נודף מחמת ריח הלבונה הקולט בהם, ועל כל זאת בית השלחין שלך[185] טוב ומשובח מפרדס זה, להודיע ולומר דבר זה מגונה אשר בך[186] משובח ומפאר[187] על כל שבח ויופי אשר בבנות היפות.

דמיון על ארץ ישראל שהיו שלוים ושקטים וידם תקופה[188] על הכל בזמן שבית המקדש קיים ושמרו המצוות כאשר נצטוו עד שעל זה עברו וגלו מארצם.

---

[184] בכה"י: שליך.

[185] בכה"י: שליך.

[186] בכה"י: ביך.

[187] בדפוס: מפואר.

[188] אולי צ"ל תקיפה.

ד:י"ב גן נעול: כמו גלות מים.

ד:י"ב ומעין חתום: כפל מלה.

נרד וכרכום: קנה וקנמון בשמים הם וגדילין באילנות, והמקרא המחובר להם מוכיח עליהם שכתב עם כל עצי לבונה.

ד:י"ד מור ואהלות: בשמים הם הגדילים בקרקעות ערוגת הפרדס, והמקרא מוכיח שכתב עם כל ראשי בשמים שהם שורשי בשמים.

ד:מ"ז עורי צפון: עכשיו היא מתאוננת ומדברת לרוח צפונית ודרומית שיבואו לנשב מאחר שקראני ידידי גן נעול ופרדס מגדל ומעוך בשמים וריקוחים, עורי רוח צפונית ובאי רוח דרומית לנשב ולנפח בין עצי בשמים שבתוכו וישתקשקין העלין והענבים לבעבור יזל הרוח לידידי ויבא לגני ויאכל פרי מגדיו, להודיע ולומר כי רוחי וגופי הכל שלו ויבא ויתראה אלי באהבתו לעשות בי[189] כל תאות לבי כי[190] תשוקתי אליו.

דמיון לישראל שיתקבצו ויביאו[191] מן הגלות מנחה ליי[192] לירושלים עיר הקודש ושם יזבחו לפניו זבחי צדק עולה וכליל.

---

[189] בדפוס: כי.

[190] בדפוס: וכן.

[191] בדפוס: חסר המלה, ובכה"י: ויובאו.

[192] בדפוס: לד'.

פרק ה

ה:א באתי לגני אחותי כלה: כאשר חזר לרעייתו[193] אומר לה באתי לגני אחותי כלה כאשר תאב וערב לבי ליקטתי מור עם שאר בשמים כדי לאוכלם.

ה:א אכלתי יערי עם דבשי ושתיתי ייני עם חלבי: באהבת דודי, ואתם ריעי[194] ודודי בני כנסיא שלי אכלו ושתו ושכרו בשמחת ליבי[195] ובאהבת אחותי כלה.
דמיון שישוב הקי' וישכון בקרב ישראל לצמצם שכינתו בינותם כימי עולם באחרית הימים.

ה:א אריתי: עינייך[196] לקיטה הוא.

ה:א יערי: הוא עץ חלול שבו הדבש כמו ביערת הדבש ומוציא דבש הדבוק לעץ והעץ משליך.

---

[193] בדפוס: לרעותו.

[194] בדפוס: ריעי.

[195] בדפוס: לבי.

[196] בדפוס: עניו.

ה:ב אני ישינה[197] ולבי[198] ער: עכשיו היא מתאוננת על מעשיה ועל אשר נתרחק ידידה מעליה, אני ישינה[199] ודומה לעצלה ועצבה על משכבי ולבי ער, והנה קול דודי שהוא דופק על הפתח וקורא אלי לאמר פתחי אחותי רעייתי יונתי תמימתי, שהרי ראשי נמלא טל וקווצותי[200] נתמלאו רסיסי טיפי טל היורד בלילה, כי כל לילה וזה רכבתי במרוצה לבא אליך, ואני השיבותיו: פשטתי את כותנתי לשכב ערומה והנני עצולה והיאך אלבשנה ואקום מפני הצינה,[201] ורחצתי את רגלי בעת שכיבתי והיאך אלך יחיפה לטנף רגליי[202] לפתוח לך הפתח, כאשר שמע דבריי[203] שלח ידו החזירה לעצמו מן החור שבדלת שהיה בו דופק בעוצם ידו מחמת הצינה שמצננתו ומעי המו עליו[204] לרחם עליו. וקמתי לפתוח לו וידיי[205] נטפו משמן המור אשר טכתי בו בלילה לאחר הרחיצה על בריח מזוזות מנעל הדלת, ופתחתי לו

---

[197] בדפוס: ישנה.

[198] בדפוס: לבי.

[199] בדפוס: ישנה.

[200] בכה"י: וקווצותיו.

[201] בדפוס: הצנה.

[202] בדפוס: רגלי.

[203] בדפוס: דברי.

[204] בכה"י: עלי.

[205] בדפוס: וידי.

הדלת וכבר נסתר ממני ועבר והלך לו, וכאשר ידעתי שהלך לו כמעט שלא יצאה וברחה נפשי ממני על אשר דיבר[206] בי כדי לפתוח לו ולא עניתי לו כראוי ולא פתחתי לו שהיה עלי כאשר שמעתיהו רוכב למהר ולפתוח לו הדלת.

[206] בדפוס: דבר.

ובקשתיהו ולא מצאתיהו וקראתיו בקול גדול ולא ענני, והלכתי לשוטם בעיר לבקשהו ומצאוני שומרי העיר הכוני ופצעוני כי חשדוני למען זימה וגניבה את הולכת וסובבת בלילה. כאשר ניצלתי מהם פצעוני שומרי מגדלי החומות והמצודות והפשיטוני תכשיטיי.[207] דמיון לכנסת ישראל שנתייאשה מן המצוות והק' שלח להם נביאים חוזים ומוכיחים להוכיחם למען ישובו אליו לשמור מצותיו וחוקיו, מאסו בהם ולא שמעו אליהם ועל כן נשתעבדו בעול גלותם ויצעקו אל יי[208] בצר להם, ולא היטה[209] אזן לשמוע לשוועתם כי עת פקודתם פקד עליהם אשר מאנו לשמוע לנביאיו וחוזיו.

[207] בדפוס: תכשיטי.

[208] בדפוס: די.

[209] בדפוס: הטה.

ה"ב קוצותי: הן תלתלי הראש.

ה:ב רסיסי: לשון טיפי רביבים.

ה:ה ואצבעותי[210] מור עובר: כפל מלה על ידי נטפו מור.

ה:ו חמק: עינייך[211] ערב וחיבוב כמו חמוקי ירכיך.

ה:ה כפות: בית יד של בריח המנעול, לשון מסגר הוא.

ה:ז רדידי: לשון תכשיטין כמו הצניפות והרדידים.

[210] בדפוס: ואצבעותי.

[211] בדפוס: ענין.

ה:ח השבעתי אתכם בנות ירושלים: עכשיו היא מתאוננת ומשבעת את ריעותיה שאם תמצאו את דודי שתגידו לו שחולת אהבה אני, השבעתי אתכם ריעותי[212] אם המצאו את דודי מה תאמרו ותגידו לו עלי נשבעת אני על כן אם תראוהו שתאמרו לו כי נחליתי הולת אהבה עליו, והן משיבות לה באיזה דבר גדול וחשוב אוהבך משאר אוהבים שהרי נחלית בשבילו וכך השבעתנו להגיד לו חולייך, והיא משיבתן על כן חליתי עליו כי הוא נאה ומפואר בכל איבריו מראשו ועד רגליו מכל האדם אשר על פני האדמה, כאשר אגיד לכם מלמעלה למטה.

ה:י דודי צח ואדום ודגול: ניכר בין מרכבות חיילותיו.

ה:י"א ראשו: נאה והגון בכתם של זהב מופז וקווצותיו שהם תלתלים שחורות כעורב.

[212] בדפוס: ריעותי.

ה:י"ב עיניו: נכונים והגונים כעיני יונים שעומדים על אפיקי מים ושמחים שם בלחלוחית ורטיבת המים, ועיניו צחות ומלובנות מבחוץ עם לובן עינים אשר בפנים ועיניו יושבות על מלאות בתוך גלגלי העין בשוה כאבן בטבעת לא בולטות ולא עמוקות כעיניין[213] שנאמר ומלאת בו מלאת אבן וגו'.

ה:י"ג לחיו: מתוקים וערבים וריחם טוב ומבושם כערוגת[214] הבושם שגידוליה גדולי מרקחים.

ה:י"ג שפתותיו: נוטפות ריח טוב כשושנים ונוטף מהן שמן שהוא מרוקח וטוב ועובר לסוחר.

ה:י"ד ידיו: יפות כאופנים וגלגלים של זהב שכשהוא מרחיב אצבעותיו אנה ואנה נאות ויפות הן כזוזין[?][215] של זהב היוצאין מאמצעות אופני זהב, וציפורני אצבעותיו שוים וממולאים צחים ומלובנים כתרשיש שהוא צח ולבן.

[213] בדפוס: כענין.

[214] בדפוס: ערוגות.

[215] בדפוס: כניצוצים. לא ברורה כתיבת כתב היד אבל מכל מקום לא כתובה "כניצוצים." ואולי צ"ל זויות.

ה:י"ד מעיו: חלק משופע לכאן ולכאן כעשת שן, ובשר מעיו לבנה כאילו[216] הוא מעולפת ומשוטפת בספירים.

ה:ט"ו שוקיו: זקופות וחזקות כעמודי שש המיוסדים על אדני פז ורגליו כאדני מופז.

ה:ט"ו מראהו: נאה מראתו[217] כלבנון המגדל פרחים וניצנים ובחור הוא בגובהו ובקומתו כארזים[218] כעיניין[219] שנאמר אשר כגובה ארזים גבהו וגו'.

ה:ט"ז חכו: מתוק ונעים כממתקים וכולו נחמד כמו תמרים, כך הוא דוגמת[220] ריעי בנות ירושלים, ועל כן אני חולת אהבה והן משיבות לה אחרי אשר שמעו את שמע שבחו.

[216] בדפוס: כאלו.

[217] בדפוס: חסר המלה מראתו.

[218] בדפוס: חסר המלה כארזים.

[219] בדפוס: כענין.

[220] בדפוס: דוגמאות.

[ו:א] אנה הלך: ופנה ונבקשנו עמך להשיבו אליך[221] והיא משיבתן דרכו ומנהגו לדדת לגנו ופרדיסו אצל ערוגות הבושם[222] לרעות צאנו בגנים וללקום שושנים משם ועל כל זאת אשר נתרחק דודי מעלי הנני ידידתו והוא ידידי הרועה בשושנים את צאנו ובאחרית הימים ישוב עוד אלי.

דמיון לכנסת ישראל המעונה ומשעובדת בעול גלות ואומרת[223] לאומות העולם העידו בי[224] ליום הדין והמשפט בצאתי מאנחותי[225] אשר לקחתי וסבלתי בשביל אהבתו של הק', והן משיבות לה מה יש לך עוד על אוהבך הסירי את לבך מעליו ותהי כמונו והידבקי[226] ביראותינו ומדוע סובלת עול קנים בעבורו ומה ראית ומצאת בו?

[221] בדפוס: אליך.

[222] בדפוס: חסר המלה בושם.

[223] בדפוס: ואומרות.

[224] בכה"י: העידובי, וכן העיר ילינק.

[225] בכה"י: ואנחותי.

[226] בדפוס: והדבקי.

והיא משיבתן מימי קדם הפליא לי את נפלאותיו וחסדו עמדי ועל כן לא אשכחהו כי כאשר הוציאני ממצרים ונראה על הים בעבורי גבור ואיש מלחמה ללחום את מלחמתי דגול וניכר היה בצבאות חיילותיו אשר ירדו עמו לכבודו ואחרי כן קירבני[227] אליו למען אחיה לו לעם והוא יהיה לי לאלקים ונתן לי תורתו המשולה לימים ודבש וחלב וצווני חוקים נעימים כבשמים עם עשרת הדברות באהבתו ובחמלתו בשמחה וטוב לבב ונתן לי חלוחות כתובות מכתב גלילי ידיו ונראה אף בשעת מתן תורה בכבודו.

[227] בדפוס: קרבני.

ותחת רגליו ראיתי מעשה לבנת הספיר שנאמר ויראו את אלקי ישראל
וגו', והוא דם ותלול גבוה ונישא על כל הרמים ועל כל הנישאים על
מלחמת סיחון ועוג ושלשים ואחד מלכים עד אשר שמעו לקצוי ארץ
ונודע שמו בגוים ואמרו לבטוח בו ולישב בצילו כי רבים מעמי הארץ
מתייחדים להשתחוות לפניו בהר הקדש בירושלים. ועל אלה ובאלה אשר
הראני את כבודו ואת גודלו[228] לא אסיר תומתי ממנו ללכת אחרי
אלקים אחרים לעבדם.

[228] בדפוס: גדלו.

ואומות העולם [אומרים][229] אחרי אשר נודעה גבורתו בגוים הגידי
נא לנו איפה הלך ונבקשנו עמך וגם אנחנו נהיה לו לעם ונדרוש בכם
אליו כעיניין[230] שמפורש בעזרא שרצו האומות לסייע עם ישראל
בבניין[231] הבית, וישראל השיבום לא לכם ולנו לבנות הבית ביחד[232]
כי אנחנו עמו ובאר מרעיתו, ועל כן לבדנו נבנה הבית. הכל מפורש
בספר עזרא.

ה:י"ד גלילי זהב: נגין אופן המה.

ה:י"א כתם: כמו וחלי כתם קבוצות זהב הניתך ביחד.

ה:י"א פז: זהב מופז, ועל שם שמראהו כמרגליות על כן קרוי פז.

ה:י"א שחורות כעורב: אין לה שיער[233] יפה לבחור כתלתלי שיער[234]
שחור.

[229] המלה אומרים לא בכה"י.

[230] בדפוס: כענין.

[231] בדפוס: בבנין.

[232] לשון הפסוק [עזרא ד:ג]: לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו כי
אנחנו יחד.

[233] בדפוס: שער.

[234] בדפוס: שער.

ה:י"ד ממולאים : על שם שיש לאדם גומות כמקצת בראשי אצבעות במקום שיש ציפרניים.

ה:י"ד בתרשיש[235]: אבן טובה לבנה עשויה משיש. תרשיש קרישט"ל בלעז.

ה:י"ד עשת: כמו ברזל עשות, שמנו עשתו.

ה:י"ד שן: כמו כסא שן, על מטות שן.

[235] בדפוס: כתרשיש.

פרק ו

ו:ד יפה את רעייתי[236]: עכשיו הוא מספר בשבח אהובתו,[237] יפה את רעייתי[238] כעיר תרצה שהיא[239] נאה בבניינה[240] ונאוה כירושלים.

ו:ד איומה כנדגלות: וחיילות.

ו:ה הסיבי: והחזירי עינייך מראות לנגדי שהם הרהיבוני והגיסו לבי ודעתי עלייך גם לא יכולתי להתאפק ממך.

ו:ה שערך: נאה והגון כשיער[241] עדרי עזים.

[236] בדפוס: רעיתי.

[237] בכה"י ובדפוס: אהובתה.

[238] בדפוס: רעיתי.

[239] בכה"י ובדפוס: שהוא.

[240] בדפוס: בבנינה.

[241] בדפוס: שער.

ו:ו ושינייך: דקות ומכוונות ומלובנות מאד כעדר הרחלים, ודימוני פניך מאדמים וזיוותנים[?][242] כפלח הרימון. ונשים שהם מלכות יש לי הרבה ופלגשים מאד ועלמות בתולות עד אין מספר להתנהג עמהן בחיבה, ורעייתי[243] יפה ונאוה מכולן ועל כולן לבי ורוחי ונפשי עלייך.[244]

ו:ט אחת היא לאמה: ראוה העלמות ויאשרוה ומלכות ופלגשים ראוה ויהללוה כי כולן[245] נתקנאו בה ואומרות עליה.

ו:י מי זאת הנשקפה: שהכל מביטים ושוקפים ומצפים לה כמו שחר שכל העולם מחכים בלילה מתי יאיר היום שהוא יפה ונאה וברה ואיומה.

דמיון להק' שחשק ובחר בכנסת ישראל מכל העמים והם נתקנאים בם על אשר המליא הק' להם ניסי[246] נוראותיו וגבורות נפלאותיו ואומה מיוחדת היתה כנסת ישראל להק' ועל כן היללוה ואישרוה ואמרו עליה מי היא זאת האומה אשר הגביר עליה חסדו.

[242] כתיבת כה"י: לא ברורה והמלה לא בדפוס.

[243] בדפוס: ורעיתי.

[244] בדפוס: עליך.

[245] בדפוס: כלן.

[246] בדפוס: נסי.

ו:ד כתרצה: עיר חשובה ויפה שבנה שלמה המלך.

ו:י ואיומה כנדגלות: אשפא"ו טבל"א קום קונפייטיא"ש בלעז[247].

ו:ט ראוה בנות: מוסב על ועלמות אין מספר.

ו:ט מלכות ופלגשים ויהללוה: מוסב על ששים המה מלכות ושמונים פלגשים ושאר דיקדוקי[248] התיבות אשר ביארתים למעלה.

[247] בדפוס: אשפא"ו טבל"א קונפייטיא"ש. לפי דעתו של סלמרס, ע' 251 צ"ל אשפא"ו טבל"א קום קונפייניא"ש.

[248] בדפוס: דקדוקי.

ו:ח ששים המה מלכות: מעשה זה נתקיים בשלמה המלך שהיו לו נשים הרבה ופלגשים עד מאד ועלמות אין מספר לטייל עמהן.
ודימה את מעשהו נגד הק' אשר יצר בעולמו[249] אומות הרבה ומלכים עד מאד ונשיאיהם וראשיהם[250] עד אין מספר, ובכל אלה לא בחר כי אם בישראל ומלכיהם ושריהם וכהניהם ונביאיהם. וכן מצא[?][251] בעיניין[252] זה באחשורוש שהיו לו נשים ופלגשים ונערות כדוגמא שפירשתי למעלה בהנה מימתו של שלמה. ואת החשבון אשר כתב ששים ושמונים לא דיקדק[253] בו כי אינו מצומצם.

[249] בדפוס: בעולמות.

[250] בכה"י ובדפוס: וראשים.

[251] בכה"י: מצי, וחסר בדפוס. אולי צ"ל מצוי.

[252] בדפוס: בענין.

[253] בדפוס: דקדק.

ו:י"א אל גינת אגוז: עכשיו הוא מפייס אהובתו למען תבוא ותטייל עמו בתוך הפרדס תחת עצי אגוז שריחן נודף אל פרדס גינת אגוז שהוא על שפת הנחל. ירדתי לראות בפריו לראות אם פרחה עדיין הגפן ואם הנצו עצי הרימונים. ובאי אלי ונטייל ונתחבבה יחד תחת האילנות ופרחיהם ונצניהם. והיא משיבתו לא ידעתי ללכת שם ולא אלך, ועלה בנפשי ובדעתי לרכוב על מרכבותיו ולשוב לעמי שהוא נדיב כי בת מלך אני. והוא משיב לה.

ז:ב מה יפו פסיעותייך[259]: וקישוטי[260] נעלייך[261] כבודה בת מלך, סתרי ירכייך[262] נאים ויפים כמו חלאים ותכשיטייך[263] מעשה ידי אומן עשוייין באומנות.[264]

ז:ג שררך: ומבורך צח ובר נקי כאגן וגביע מלא מים שהוא לבן וצח בתוכו מחמת לובן המים ולובן הגביע קדומה לסחר שאינו חסר ממזיגת מים.

ז"ג בטנך: משופע לכאן ולכאן כגל וערימת חיטין גדורה ומסוייגת כגדר של שושנים, שאר ערמות גדורות גדר קוצים וזאת גדורה סביבה בשושנים ולובן החטים ואודם השושנים מצטרפים והגון דבר נאה לכל כך בטנך לבן אדמדם ביופי ונוי.

ז:ד שני שדיך: דבוקים ומכוונים כשני תאומים בני צבייה.[265]

---

[259] בדפוס: פסיעותיי

[260] בדפוס: וקשוטי.

[261] בדפוס: נעליך.

[262] בדפוס: יריכיך.

[263] בדפוס: תכשיטיך.

[264] בדפוס: באומנת.

[265] בדפוס: צבי'.

פרק ז

ז:א שובי שובי השולמית: ונחזה אני וריעיי[254] ביופי גופך[255] והדרת קומתך, והיא משיבתו מה תחזה[256] בי וביופיי[257] והדרת קומתי שקראתני שולמית שאתה אומר לי להתראות לכל כאילו אני הולכת במחולות[258], וגנאי לי להתראות לכל ולא אשוב אליך, והוא משיב לה כדי לפייס ולספר שבחה מלמטה למעלה.

---

[254] בדפוס: וריעי.

[255] בכה"י: גופה.

[256] בכה"י: תחזו.

[257] בדפוס: וביופי.

[258] בכה"י: במחולת.

ז:ה צוארך: זקוף כמגדל בנוי על שן סלע שהוא זקוף ונראה לכל.

ז:ה עינייך[266]: צלילים ונאין כבריכת מים בחשבון של שער בת רבים שרוב בני העיר יוצאין ונכנסין בה, שהרבים באים להסתכל שם ולטייל וחומטמך זקוף כמגדל אשר בלבנון הצופה ועומד פני דמשק.

ז:ו ראשך עליך: בגובה כהר הכרמל ושיער[267] ראשך נאה וחגון כארגמן שאינו לבן כל כך, אינד"ש קליירא"ש בלעז[268]. ואני המלך, אוהבך, מקושר ואדוק בפתיל הזה שאת קולעת בו קליעת שער ראשך באהבתי וחמדתי עלייך.[269]

ז:ז ומה יפית ומה נעמת: עלי להתענג בך באהבת תענוגים.

ז:ח זאת קומתך: זקופה ביושר אשר דמתה לתמר שהוא זקוף וישר.

[266] בדפוס: עיניך.

[267] בדפוס: ושער.

[268] ר' סלטרס, ע' 251.

[269] בדפוס: עליך.

ז:ח ושדייך: דומים לשני אשכלות תלויות בשורקה[270], ועל אשר אהבתיך ודימתיך לתמר אמרתי אעלה בתמר ואחזק בענפיו ומנסיניו,[271] הבר זה להודיע ולומר אשר אלך ואתחבב עמך לנשקך ולחבקך. ויהיו נא שדייך הגונים עמי כשני אשכלות גפן וריח אפך יהיה לי כריח תפוחים, וחכך וטעמך ייטב לי כיין הטוב הולך ועולה לידידותי באהבת מישור שאותו יין טוב וחזק דובב ומדבב[272] ומשמח ישינים דדומים ועצלים כעיניין[273] שנאמר ויין ישמח לבב אנוש, ותירוש ינובב בתולות. ועכשיו היא מפייסת ומתרצת על דבריו כאשר סיפר שבח כל גופה מלמטה למעלה ומתנחמת על דבריו ומשיבתו.

[270] בכה"י: בסורקה.

[271] בדפוס: סנסניו.

[272] בכה"י: ומשבב.

[273] בדפוס: כענין.

ז:י"א אני לדודי: בכל צביונו ועלי תשוקתו וחשקתו כטוב בעיניו וכל אשר יאבה יעשה[274] לי.

דמיון על הקי' ששלח לכנסת ישראל את נביאיו להוכיחם בעוד שבית המקדש קיים למען יקיימו את התורה, והיו ישראל משיבים להם אין אנו יכולים לקיים המצוות ולעסוק בתורה כי רע עלינו המעשה והאומות מפייסות לישראל שיחזרו ליראתם לעבוד אלקים אחרים והם משיבים שלא לפנות אליהם ועדיין מפייסין אותן בכל דברי פיוסין הללו, וישראל עונין ומשיבין להם אני לדודי ועלי תשוקתו, ולא אעבוד ולא אפנה אל יראת אלקי נכר כי אם להקב"ה אשר גמל עלי ברחמיו וברוב חסדיו מימי קדם עד היום הזה.

[274] בכה"י: עשה.

ז:י"ג נראה[275] הפרחה הגמן: כפל מלה על לראות באיבי הנחל.

ז:א השולמית: משולמה ותמימה.

ז:ב פעמיך: לשון רגל ופסיעה.

ז:ב חלאים: ציניין[276] עגילים ותכשיטים הם.

ז:ב אמן: אל"ף בנקדת[277] חטף קמץ ומשמעות התיבה כמו אומן, וחטף קמץ ושורק רגילים לבא במקום אחד בכמה תיבות כמו מאדמים מאודמים, גדלו גודלו, וכן הרבה.

ז:ה כמגדל השן: כמו שן סלע ומצודה.

[275] בכה"י ובדפוס: לראות.

[276] בדפוס: ענין.

[277] בדפוס: בנקדות.

ז:ה אפך: והוטמך נוי גדול הוא באשה בחוטם זקוף ושוה בלא עקימה.

ז:ו ודלת ראשך: קליעת שערותיה קרוייה דלת על שם שהיא מודלת בגובה הראש.

ז:ו דלת: עיניך[278] מעל הוא.

ז:ו ברהטים: בפתילי זהב של קליעתה כי עדיין נוהגין אוהבי הבתולות יש מהם אוגדים פתילי אהובותיהם מפני זכרון האהבה אשר בינותם. בי"ת של ברהטים שהיא קמוצה מוכחת ואומרת באותן רהטים שהזכיר בסמוך דלת ראשך כארגמן כי לא נקדת בי"ת בחירק ברהטים.

[278] בדפוס: עגין.

ז:ח דמתה לתמר: אין לך זקוף וישר כאילן תמר.

ז:ט אחזה: לשון אפעל כמו אוכלה אומרה.

ז:י כיין הטוב: והמדקדק[279] יבין שיאמר כיין בקמץ קטן שלא במקום דביקות כזה.

ז:י הולך לדודי: שם דבר, הולך לידידותי כמו כי טובים דודיך מיין.

[279] בדפוס: המדקדק.

ז:י"ב לכה דודי נצא השדה: עכשיו היא מפייסת את אוהבה שילך לטייל ולהתחבב עמה, לכה דודי נצא אני ואתה מן העיר אל השדה והלילה נלינה בכפרים. ולבוקר נשכימה לטייל בכרמים ונראה אם הגיעה[280] עת דודים.

ז:י"ג אם פרחה הגפן: ואם נפתחו פתחי הסמדר[281] ואם הנצו הרימונים, שם אתן את אהבתי ואת ידידותי לך.

ז:י"ד הדודאים: והבשמים נתנו ריח ואצל פתח פרדס שלנו בכניסתינו לתוכו נמצא שם כל מיני מגדים.

ז:י"ד חדשים וגם ישנים: וגם מן המגדים אשר צענתי והצנעתי לך משנה שעברה.

[280] בכה"י: הגיע.

[281] בכה"י: סמדר.

פרק ח

ח:א מי יתנך: שתהיה כאח לי באחוה: אהבה וריעות ואמצאך בחוץ ובשווקים וברחובות אשקך לעין כל וגם בני האדם אשר יראוני מחבקת ומנשקת אותך ומי[282] יתן אשר לא יבוזו לי שלא אתבזה בעיניהם, ומשם אנהגך אביאך אל בית אמי ותלמידני באיזה עיניין[283] אעבוד אותך, ושם אמזוג לך ואשקך מיין הרקח ומתוק כאשה המחוייבת למזוג הכוס לבעלה. ואז ישים שמאלו תחת לראשי ויד ימינו מהבקת אותי למשוך פי וגופי אליו באהבה.

[282] בכה"י: מי.

[283] בדפוס: ענין.

וכאשר היא מתאוננת ועורגת על ידידה אשר נתרחק הימינה[284] מפני הברותיה והן גוערות אותה ואומרות לה הדבקי[285] באחרים ואל תתאוי ותערוגי אליו, והיא משיבתן השבעתי אתכם ריעותי[286] הבתולות בנות ירושלים שלא תוסיפו לדבר עוד אלי בדבר הזה, מה תעירו ותאמרו כל דבריכם נחשבו אלי אפס ותוהו[287] כל זמן שתרצה האהבה להיות בי.

דימיון[288] על כנסת ישראל שהיא מתאוננת בגלותה ואומרת ומתאוננת להקב"ה להחזירה לקדמותה[289] מן הגלות אל מקום מקדשה לעובדו שם כימי עולם בזבחים ונסכים וקטרת הסמים, והוא ישכון בתוכה כאז במשכן אשר צימצם שבינת כבודו בין הכרובים כאהבת זכר ונקבה. וכשהאומות דוחקות בה לסור מאחריו והיא משבעת אותם שלא יוסיפו לדבר עוד אליה בכך.

284בדפוס: הימנה.

285בכה"י: הידביקי.

286בדפוס: ריעותי.

287בדפוס: ותהו.

288בדפוס: דמיון.

289בכה"י: לקדמתה.

ז:י"ב השדה: קנפני"א[290].

ז:י"ג נשכימה לכרמים: וכן המנהג שהכרמים אינן סמוכות לעיר וכן פרדיסים כי אם סמוך לכפרים.

ז:י"ג פתח: אשפני"א[291], לשון פתיחה נופל בסמדר כי קודם שתראו נצני הענבים הסמדר נופל כאגוז קטן וגם סתום, וכאשר הוא נפתח ריחו נודף ועובר[292].

ז:י"ג את דודי: את חביבי.

290בדפוס: קנפני"א.

291בדפוס: אשפנו"א. ע' סלטרס, ע' 252.

292בכה"י: ועוב.

ז:י"ד הדודאים: מן הבשמים שריחם נודף.

ח:ב מעסים: עיניין[293] עיצור ענבים.

ח:ב רימוני[294]: משקה רימונים.

ח:ה מי זאת עולה: עכשיו היא מדברת עמו בדברי אהבה, כל רואים אשר ראוני הולכת אחריך תמהו עלי ואמרו זה לזה מי זאת שלהבה אחרי אוהבה ועולה מן המדבר ומתחברת עם דודה. ואנכי תחת עץ תפוח עוררתי אהבתך אלי, ואותו מקום אהבתה וחמדתה מאד ועל כן נתרציתי[295] אלי שם כי באו לאמך שם צירים וחבלים ממך בעת לידתה, ושם הולדתה. ועל אותה אהבה אנכי מתחננת לפניך שתשימני כחותם על ליבך[296] כחותם הנחתם במקום חתימתו וכחותם על זרועך.

ח:ו שימני: למען תהיה אהבתי לך לזכרון.

[293] בדפוס: ענין.

[294] בכה"י ובדפוס: רימונים.

[295] בדפוס: נתרציתי.

[296] בדפוס: לבך.

ח:ו כי עזה: כמות וקשה כשאול האהבה אשר לי עליך וגחלי של אהבה גחלי אש שלהבת חזקה וקשה.

ח:ז מים רבים: לא יוכלו לכבותה ואם יתן איש את כל הון ביתו וממונו[297] בשביל האהבה שיש לי עליך שאטירנה ממך יהיה לי אותו ממון לביזוי.

דמיון על כנסת ישראל שמזכרת בתוך גלותה אהבת מתן תורה שהיתה[298] בסיני ודיבור של נעשה ונשמע, ובאותה אהבה היא בטוחה ומתפללת לפניו להחיש לה קץ גאולה וישועה.

ח:ה מתרפקת: לשון חיבור ולשון ערבי הוא.

[297] בכה"י: כל הון וממונו, והתיקון לפי דעתו של יעלינעק.

[298] בדפוס: שהיתה.

ח:ה חבלתך: חבלה אמך כמו בני יצאוני[299], כמו יצאו ממני.

[299] בכה"י ובדפוס: בניי יציאוני.

ח:ה שמה חבלתך ילדתך: כפל מלה.

ח:ה ילדתך: ילדה אותך.

ח:ו רשפיה: לשון גחלים נופל ומוסב לשון כיבוי.

ח:ו שלהבתיה: תיבה אחת היא כמו יפיפיה, וכן הרבה.

ח:ח אחות לנו קטנה: עכשיו היא מספרת על אשר אמרו עליה אחיה ובית אביה בעודה קטנה, הנה זאת אחותינו קטנה ועדיין לא הגיעה זמנה להינשא[300] שהרי אין לה שדים ובעוד שהיא קטנה יש עלינו לתקן לה תכשיטיה אשר יצטרכו לעת נישואיה, ומה הם תכשיטיה אשר נעשה ונתקן שיהיו מזומנין לה ביום שידברו שלשים[301] שדכנים, ובקישוטי נקודות כסף ובגדי מלכות נלבישנה להשיאה, אם ראוייה וחשובה היא כחומה להשיאה לבן מלך נבנה ונתקן לה פלטירין והיכלות של כסף ואם דלת היא שאינה הגונה וראויה למלכות נבנה לה בית של ארזים ותכשיטים הראויים לבת גילה לדוגמתה. וכאשר שמעתי דבריהם השיבותי להם דבר, אגי חומה ועליכם לבנות לי טירת כסף ולהלבישני בגדי מלכות וגל שאמרתם ושדים אין לה.

[300] בדפוס: להנשא.

[301] בכה"י ובדפוס: שלישים.

ח:י שדי כמגדלות: והנה הגיע זמני להינשא, כאשר נשמעו ונודעו דברי,[302] לידידי משם שם לבו עלי ואז הייתי בעיניו מוצאות חן ושלום.

דמיון על כנסת ישראל שזוכרת בתוך הגלות את האהבה אשר הפליא לישראל במצרים ושלח להם את שלישיו משה ואהרון להוציאם מתחת סבלות מצרים והלכו גאולים משופעים בזהב וכסף ומרגליות ותכשיטין כל זאת עשה לה[303] הקב"ה. ועכשיו היא נידונית בשיעבוד קשה ונפשה עורגת להקב"ה להוציאה למרחב.

ח:ט טירת: פלטרין והיכלות כמו בחצריהם ובטירותם.

ח:ט נצור: לשון תיקון וביניין.[304]

[302] בדפוס: דברי.

[303] בדפוס: חסר המלה "לה".

[304] בדפוס: ובנין.

ח:י"ב כרם היה לשלמה בבעל המון: ועוד זאת היא מתאוננת על אוהבה אשר נתרחק, כרם אחד היה לשלמה באותו מקום הקויי בעל המון ואותו כרם היה מכון בכל שנה יין שוה אלף כסף ונתן המלך שלמה את כרמו ביד שומרים לשמור פירות השנה לחומש שיקפח חמישית הפירות לעצמו בשכר שמירתו ובא קונה אחד לקנות פרי הכרם מן המלך באלף כסף ואמר השומר חיאך אתה יכול לקנותו והרי כבר קבלתיהו בשמירתי לחומש בפירות השנה וזה הקונה משיבו הרי לך אלף כסף אשר אתן למלך שלמה בקניית פרי כרמו ולך אתן מאתים כסף דיוה שכר חלק חמישי שהיית עתיד ליטול ואחרי כן אין לך עלי תרעומת דין ודברים. מעשה זה נתקיים בשלמה ולדמיון יסדו במקום זה דוגמא אשר בארתי למעלה בהנה מיטתו של שלמה ובששים המה מלכות.

דמיון להק' אשר נתן כנסת ישראל שהיא כרמו שנאמר כי כרם יי 305 צבאות בית ישראל ואיש יהודה וגו'306, ואומר כרם היה לידידי בקרן בן שמן.

ח:י"א לנוטרים307: נכרים קשים ואדונים בעלה ומושלים עליהם וגוזלים כל308 אשר להם. וישראל אומרים להם לבסוף תהיו עתידים ליתן את הדין כי ינקום הנוקם את נקמתינו כאשר עשה לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו, ואומות העולם משיבים באחרית הימים אם נתחייב בדין נשלם קרן וחומש ונהיה נקיים במשפט.

305בדפוס: ד'.

306בדפוס: חסר המלים "ואיש יהודה וגו'."

307בכה"י: ביד נוטרים.

308בכה"י: וכל.

ח:י"ב מאתים: על אלף זהו חומשא מלגא[309].

ח:י"ב בבעל המון: שם מקום.

ח:י"ג היושבת בגנים: כך היא מספרת על אוהבה כך אמר לי ידידי אחותי אהובתי היושבת ומתנהגת ומטיילת בגנים ופרדסים, חברים ושושבינים אשר באו עמי מקשיבים ותאיבים לקולך כי היא ערב. השמיעני קולך בנועם זמירותך וישמעו גם ריעיי,[310] והיא משיבתו.

[309] בדפוס: מלגאו.

[310] בדפוס: ריעי.

ח:י"ד ברח דודי ודמה לך לצבי: או לאייל לרוץ ולטייל על הרי בשמים וגבעות חלבונה וגם אנכי הלוך[311] אלך עמך ונתחבב שם אני ואתה ושם שיר אשורר לעורר קול בין שנינו וגם אהודך משירי אבל בעני כל אילו[312] אין[313] נכון להשמיע קול כי כל כבודה בת מלך פנימה.

דמיון להקב"ה שאומר על כנסת ישראל מלאכים מחכים מקשיבים לקולך שתשמיעיני תפילתך ותזבחי זבח צדק וכנסת ישראל משיבתו דבר ברח דודי אל עיר קדשי מקום מקדשי והשיבה לי שופטיי[314] כבראשונה ויועצי כבתחלה לפדותי מגלותי וישירו שם לויי וכהניי[315] ויקטירו קטרת סממני ויזבחו זבחי צדק עולה וכליל ואז יעלו על מזבחך פרים.

המחבה יזכה ויחזה נועם זה

ונאמר הנה אלקינו זה

הושלמה מגילת שיר השירים

[311] בדפוס: הלך.

[312] בדפוס: אלו.

[313] המלה "אין" איננה בכה"י אבל התיקון בדפוס מסתבר.

[314] בדפוס: שופטי.

[315] בדפוס: יכהני.

קיצורים בכתב-היד

אפ' - אפילו
בלע' - בלעז
דוגמ' - דוגמא
הק'- הקדוש [ברוך הוא]
וגו' - וגומר
ירושל' - ירושלים
ישר' - ישראל
כמ' - כמו
לומ' - לומר
לש' - לשון
מצר' - מצרים
פ' - פירוש [ו]
פת' - פתרונו
ע"ז - עם זר [?]
ענ' - ענין
שנ' - שנאמר
שע"ז - שעל זה
תר"ס - תרגום

Conclusions

In the course of this study we have performed two tasks. First we have analyzed a commentary that is of enduring value in the exegesis of the Song of Songs and, second, we have made the case for attributing this commentary to Rashbam. Having finished this study we now have the opportunity to ask some new questions of a different character. Having argued for, and perhaps established, the authorship of Rashbam, what new observations may we make about his work and what new information have we gathered concerning medieval Jewish exegesis?

It seems valid to claim that our appreciation of Rashbam's skill as a biblical commentator is proportionate to our knowledge of his commentaries. The more we study his writings, the greater our admiration for his unequalled ability to explain and teach. With each new discovery this impression proves true. If this study has done no more than to bring attention to yet another of his works, then its purpose has been more than fulfilled. I hope to have done more than that by placing his accomplishments in proper prospective and by making explicit the inner workings of his commentary to the Song of Songs.